

Красногор О. В.
приватний нотаріус

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ОХОРОНИ ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті досліджено завдання Міністерства юстиції України у системі охорони прав і свобод людини в умовах сучасних внутрішніх і зовнішніх викликів, зокрема збройної агресії, реформування правової системи та євроінтеграційних процесів. Обґрунтовано, що Міністерство юстиції України є ключовим центральним органом виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної правової політики, а також за створення ефективних механізмів захисту прав людини.

Акцентовано увагу на актуальності посилення правозахисної функції Міністерства юстиції України в умовах воєнного стану, коли забезпечення правосуддя, доступу до правової допомоги, виконання судових рішень та дотримання міжнародних стандартів прав людини набувають особливого значення. Проаналізовано нормативно закріплені загальні та спеціальні завдання Міністерства юстиції України, визначено їх місце у структурі адміністративно-правового статусу органу та взаємозв'язок із принципом верховенства права.

Особливу увагу приділено ролі Міністерства юстиції України у забезпеченні імплементації міжнародних стандартів прав людини, виконанні рішень Європейського суду з прав людини та гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу. Підкреслено значення координаційної діяльності Міністерства у взаємодії з іншими органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства для підвищення ефективності правозахисних механізмів.

Завдання Міністерства охоплюють нормотворчу діяльність, правову експертизу, координацію системи безоплатної правової допомоги, функціонування державних реєстрів, нотаріату, виконання судових рішень та представництво інтересів держави у національних і міжнародних судових інституціях. Це дозволяє гарантувати повний захист прав громадян та ефективну реалізацію принципів правової держави у всіх сферах діяльності.

Підкреслено, що ефективно виконання завдань Міністерства юстиції України сприяє зміцненню демократичних інституцій, розвитку громадянського суспільства, підвищенню правової обізнаності населення та забезпеченню відповідності національного законодавства європейським стандартам у сфері прав людини.

Ключові слова: виконавча влада, міністерство, Міністерство юстиції України, завдання, права людини, охорона прав людини.

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві питання захисту прав і свобод людини набувають особливої ваги через комплекс зовнішніх і внутрішніх викликів – збройна агресія, зміни у правовому середовищі, інтеграція до європейського правового простору, необхідність забезпечення правосуддя та доступу до правової допомоги. Орган, як Міністерство юстиції України, який відповідає за реалізацію державної правової політики, становить фундаментальний елемент системи охорони прав людини. Його завдання – не лише нормотворчі та організаційні, але й практичні, пов'язані із забезпеченням роботи інституцій, які гарантують права та свободи громадян.

У контексті реформ, що відбуваються в Україні, існує потреба в оцінці і вдосконаленні функцій Міністерства юстиції України, а саме: забезпечення імплементації міжнародних стандартів прав людини, виконання рішень міжнародних судів, системна взаємодія з іншими інституціями, розвиток безоплатної правової допомоги, підвищення правової обізнаності населення. Все це є необхідним для зміцнення правової держави та підвищення довіри громадян до правової системи.

Особлива актуальність роботи зростає у період воєнного стану, коли права людини потребують додаткової гарантії – як у захисті цивільного населення, так і у функціонуванні системи правосуддя. Міністерство юстиції України повинно

виконувати роль координатора і гаранта, здатного адаптувати свої завдання до нових умов, забезпечити ефективність інструментів правозахисту та відповідність нормативної бази викликам часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання адміністративно-правового статусу Міністерства юстиції України, його функції та завдання вивчалися такими дослідниками, як Р. Будецький, О. Марченко, І. Микулець, Н. Нижник, О. Предместіков, С. Тюрін та інші. Як правило, наукові здобутки вказаних вчених були зосереджені на загальних напрямках діяльності даного міністерства, проте охорона прав людини у контексті визначальних завдань Міністерства юстиції України як комплексне дослідження не було проведене.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз основних завдань Міністерства юстиції України у системі державних інституцій, спрямованих на забезпечення та охорону прав і свобод людини.

Виклад основного матеріалу. Права і свободи людини визнаються найвищою соціальною цінністю згідно з Конституцією України (ст. 3), а їхня охорона є основним обов'язком держави [1]. У цьому контексті особливої ваги набуває діяльність Міністерства юстиції України – центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері права та виступає важливою ланкою в системі інституційного захисту прав людини. Забезпечення прав людини не обмежується лише прийняттям нормативних актів, а потребує їх практичної реалізації, інституційної підтримки та безперервної взаємодії з суспільством.

Як слушно вказує Р.Будецький, Міністерство юстиції є так званим «класичним» міністерством, тобто таким, без якого практично неможливою є діяльність демократичної держави у правовій сфері і забезпеченні верховенства права [2]. Дослідники зазначають, що на Мін'юст покладено ряд зобов'язань у сфері державної політики, основна мета яких є забезпечення справедливості, а саме правого регулювання (захисту) прав свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, тим більше що боротьба за справедливість зараз відбувається майже у всіх основоположних сферах життєдіяльності суспільства [3, с. 262].

Завдання Міністерства юстиції України формують невід'ємну частину його адміністративно-правового статусу та повинні гармонійно взаємодіяти з іншими складовими цього статусу – метою, функціями та повноваженнями. Усвідомлення їхньої сутності дозволяє системно організувати

діяльність Міністерства, забезпечувати реалізацію встановлених повноважень і чітко визначати межі компетенції у порівнянні з іншими органами публічної влади.

На рівні профільного Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. встановлено загальні завдання міністерств (у тому числі й Міністерства юстиції України). У ст. 7 вказано, що основними завданнями міністерства як органу, що забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох сферах, є:

- забезпечення нормативно-правового регулювання;
- визначення пріоритетних напрямів розвитку;
- інформування та надання роз'яснень щодо здійснення державної політики;
- узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення та внесення в установленому порядку проектів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентів України та Кабінету Міністрів України;
- забезпечення здійснення соціального діалогу на галузевому рівні;
- здійснення інших завдань, визначених законами України [4].

Конкретизовано завдання досліджуваного нами міністерства Положенням про Міністерство юстиції України від 2.07.2014 р. № 228, зокрема, це такі завдання як:

- забезпечення формування та реалізація державної правової політики, державної політики з питань банкрутства та державної політики у сфері запобігання неплатоспроможності боржників;
- забезпечення формування державної політики у сфері архівної справи і діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації;
- забезпечення проведення перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади»;
- забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації обтяжень рухомого майна, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, фізичних осіб – підприємців та відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, реєстрації статуту територіальної громади м. Києва,

реєстрації статутів Національної академії наук та національних галузевих академій наук;

– забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері організації примусового виконання рішень;

– забезпечення своєчасного, повного і неупередженого виконання рішень у порядку, встановленому законодавством;

– забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації;

– забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту;

– контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту;

– забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері правової освіти, правової обізнаності, інформування населення, доступу громадян до джерел правової інформації;

– забезпечення формування та реалізація державної політики з питань утримання військовополонених;

– забезпечення реалізації державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких накладено санкцію у виді блокування активів, у тому числі вжиття заходів до виявлення та розшуку активів таких фізичних та юридичних осіб, зазначених у відповідних рішеннях Ради національної безпеки і оборони України;

– забезпечення проведення перевірки ділової репутації покупця (потенційного покупця) медіа;

– здійснення загального управління у сфері надання безоплатної первинної правничої допомоги та безоплатної вторинної правничої допомоги;

– забезпечення самопредставництва Мін'юсту як органу державної влади, який у випадках, передбачених законом, бере участь у справах та діє у судах України від імені та в інтересах держави, зокрема через територіальні органи Мін'юсту; здійснення захисту інтересів України у Європейському суді з прав людини, під час урегулювання спорів і розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземних суб'єктів та України;

– забезпечення представництва та самопредставництва інтересів Кабінету Міністрів України у судах України у випадках, передбачених законом, зокрема через територіальні органи Мін'юсту;

– забезпечення самопредставництва Мін'юсту як органу, якому надано право звертатися до суду в інтересах осіб, які не мають в Україні постійного місця проживання, під час розгляду справ у судах України у випадках, передбачених Конвенцією про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей;

– забезпечення захисту інтересів України в Європейському суді з прав людини під час розгляду справ про порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, координації виконання його рішень, а також інформування Комітету міністрів Ради Європи про стан виконання рішень Європейського суду з прав людини;

– експертне забезпечення правосуддя;

– організація роботи нотаріату;

– запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (щодо адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; нотаріусів; суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги; осіб, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, трастами та іншими утвореннями без статусу юридичної особи);

– здійснення міжнародно-правового співробітництва, забезпечення дотримання і виконання зобов'язань, узятих за міжнародними договорами України з правових питань [5].

Отже, загальні завдання міністерств, визначені законодавством та типологією діяльності органів виконавчої влади, охоплюють універсальні функції, що характерні для будь-якого міністерства. Ці завдання мають загальносистемний і функціональний характер та визначають місце кожного міністерства в системі виконавчої влади.

Водночас конкретні завдання Міністерства юстиції України є логічним розвитком та деталізацією загальних завдань. Вони розкривають особливий зміст діяльності Мін'юсту, зумовлений його профільною сферою – юстицією, правовою політикою, правовою експертизою та захистом прав людини.

Нормативно закріплений перелік завдань Міністерства юстиції України логічно відповідає його ролі як провідного органу в системі центральних органів виконавчої влади. Визначені завдання конкретизують загальну мету діяльності Міністерства та окреслюють основні напрями її реалізації. Перелік завдань Міністерства юстиції

України повинен відповідати законодавчо закріпленим загальним завданням міністерств.

Зокрема, розроблення й впровадження Міністерством юстиції України правової та інших державних політик спрямоване на забезпечення верховенства права, розвиток правової державності, а також належний захист прав громадян, суспільних потреб і державних інтересів.

Вчена О. Мерза, досліджуючи основні завдання Міністерства юстиції України, запропонувала власну класифікацію та виокремила такі напрями: «...уніфікація законодавства та забезпечення здійснення правової реформи в країні; організація діяльності, спрямованої на ефективне функціонування органів реєстрації актів цивільного стану та нотаріату; забезпечення захисту прав і свобод людини й громадянина; сприяння формуванню у населення правового світогляду на основі розвитку правової інформації; експертне забезпечення правосуддя, кадрова робота та забезпечення виконання судових рішень; реалізація правового співробітництва Української держави на міжнародному рівні» [6, с. 182].

О. Агапова завдання Мін'юсту пропонує об'єднати та класифікувати на такі: 1) формування та реалізація державної політики у сфері юстиції; 2) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, запобігання та протидія правопорушенням та злочинам у випадках визначених законодавством; 3) забезпечення самопредставництва Мін'юсту, представництва інтересів держави у міжнародних і національних судах або інституціях, у випадках визначених законодавством; 4) управління та організація роботи окремих суб'єктів публічної адміністрації, що належать до управління Мін'юсту; 5) проведення перевірок, передбачених законодавством; 6) здійснення міжнародно-правового співробітництва [7, с. 377–378].

У контексті охорони прав людини завдання Міністерства юстиції України можна розглядати як комплекс спеціальних повноважень, що забезпечують: формування правової політики, належне нормативно-правове регулювання, реалізацію принципу верховенства права, доступ до правосуддя, захист прав і свобод у взаємодії з міжна-

родними інституціями, гарантованість правового статусу особи.

Важливою складовою завдань Міністерства юстиції України є координація системи безоплатної правової допомоги, яка забезпечує доступ соціально вразливих категорій громадян до правосуддя. Саме це сприяє реальному, а не декларативному здійсненню таких фундаментальних прав, як право на захист, на справедливий суд, на ефективний засіб юридичного захисту.

Міністерство юстиції України відповідає також за ведення державних реєстрів, нотаріату, органів державної реєстрації актів цивільного стану. Належне функціонування цих інститутів забезпечує реалізацію особистих, сімейних, майнових та інших прав громадян, а також гарантує юридичну визначеність та правову безпеку.

Окремої уваги заслуговує діяльність Мін'юсту щодо гармонізації національного законодавства з нормами Європейського Союзу та міжнародного права. Така робота спрямована на утвердження європейських стандартів прав людини, верховенства права й ефективного правосуддя в Україні.

Висновки. Міністерство юстиції України є спеціально уповноваженим органом, відповідальним за формування та реалізацію державної правової політики, у тому числі в частині забезпечення та захисту прав людини. Воно відіграє стратегічну роль у забезпеченні охорони прав людини як на нормативному, так і на практичному рівні. Ефективна реалізація його повноважень сприяє утвердженню верховенства права, зміцненню демократичного порядку та наближенню України до європейських стандартів у сфері прав людини. Подальше посилення правозахисної функції цього органу є необхідною умовою побудови правової держави та розвиненого громадянського суспільства.

Розглядаючи завдання Міністерства юстиції крізь призму охорони прав людини, можна стверджувати, що воно виконує комплекс завдань – від нормотворчої роботи й правової експертизи законопроектів до забезпечення роботи системи безоплатної правової допомоги, органів державної реєстрації, виконання судових рішень і представництва України у Європейському суді з прав людини.

Список літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Будицький Р. В. Міністерство юстиції України: до проблеми визначення адміністративно-правового статусу. *Юрист України*. 2014. № 3. С. 29–36.
3. Марченко О. В. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Міністерства юстиції України. *Topical issues of law: theory and practice*. № 32, 2016. С. 259–268.

4. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
5. Положення про Міністерство юстиції України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>
6. Мерза О. Організаційно-правові засади державного управління у сфері юстиції України. *Ефективність державного управління*. 61 (2019). С. 137–146. URL: <https://era.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/119/116>
7. Агапова О. В. Адміністративно-правовий аналіз критеріїв класифікації завдань публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 375–380.

Krasnohor O. V. MAIN TASKS OF THE MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF HUMAN RIGHTS PROTECTION

The article investigates the tasks of the Ministry of Justice of Ukraine within the system of protection of human rights and freedoms under contemporary internal and external challenges, including armed aggression, legal system reforms, and European integration processes. It is substantiated that the Ministry of Justice of Ukraine serves as a key central executive authority responsible for shaping and implementing state legal policy, as well as for establishing effective mechanisms for the protection of human rights.

Particular attention is paid to the relevance of strengthening the human rights function of the Ministry of Justice of Ukraine during martial law, when ensuring access to justice, providing legal assistance, enforcing judicial decisions, and complying with international human rights standards acquire heightened significance. The study analyzes the legally defined general and specific tasks of the Ministry of Justice of Ukraine, determining their role within the administrative and legal status of the body and their interrelation with the principle of the rule of law.

The role of the Ministry of Justice of Ukraine in implementing international human rights standards, executing the decisions of the European Court of Human Rights, and harmonizing national legislation with European Union law is highlighted. Emphasis is placed on the importance of the Ministry's coordination activities in cooperation with other public authorities and civil society institutions to enhance the effectiveness of human rights protection mechanisms.

The Ministry's responsibilities encompass legislative activities, legal expertise, coordination of the free legal aid system, management of state registers and notarial services, enforcement of court decisions, and representation of state interests in national and international judicial institutions. Such functions ensure the comprehensive protection of citizens' rights and the effective realization of the principles of the rule of law across all spheres of governmental activity.

It is emphasized that the effective performance of the Ministry of Justice's tasks contributes to strengthening democratic institutions, developing civil society, increasing public legal awareness, and ensuring compliance of national legislation with European human rights standards. These measures are essential for consolidating a legal state and promoting the full protection of human rights in Ukraine.

Key words: executive power, ministry, Ministry of Justice of Ukraine, tasks, human rights, human rights protection.

Дата першого надходження статті до видання: 03.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025